

Dr. Márki Zoltán

(tanácselnök, Kúria)

A harmadfokú eljárással kapcsolatos ítélkezési gyakorlat

1. Az évente egymást követő elemzések sorrendjét célszerű úgy meghatározni, hogy ezek révén a bírói kar és az érintettek szélesebb köre, valamint a közvélemény egyaránt átfogó képet kapjon a büntető igazságszolgáltatás gyakorlatáról.

2012. évben a büntető joggyakorlat-elemező csoport a különböző szintű bíróságok egymás közötti viszonyáról alkotott képet a hatályon kívül helyezések vizsgálata során. A vizsgálat megállapításai, valamint a javaslatok pedig kifejezetten a hatályon kívül helyezés perjogi viszonyára vonatkoznak; erősítve a Kúria szerepét.

2013. évi vizsgálat a büntetőper másik állami résztvevője, az ügyész tevékenységét érintette, egy szintén eljárásjogi kategória, a „törvényes vád” értelmezési és alkalmazási gyakorlatának elemzésével.

2014. évben a védői jogok érvényesülésének vizsgálatával folytatódott a büntető perjogi cselekvések gyakorlatának elemzése.

A harmadfokú ítélkezés a felsőbbbíróság gyakorlata, ennyiben vizsgálata hasonlít a hatályon kívül helyezések elemzéséhez. Lényeges különbség azonban, hogy a harmadfokú ítélkezés kizárólag az ítélőtáblák és a Kúria feladata. S amint a harmadfok természete, úgy ez a munka is nem alulnézet, hanem felülnézet. Ez egyben a csoport összeállításában is meghatározó szempont.

2. A jogorvoslati rend elvi jelentősége vitathatatlan. A jogorvoslati rend fő kérdése (mindenkoron): a jogorvoslatok száma, a jogorvoslatok és a bírósági szervezeti szintek viszonya, a jogorvoslatok és a jogerő viszonya, a jogorvoslat és a ténybeliség, a jogorvoslat feltétele (orvosolandó hibák, jogosultság) és tartalma (felülbírálati és döntési jogkör).

Az 1900-ban hatályba lépett Bp.-t leváltó, 1948/49-es törvényhozás és az 1951. évi III. törvény, majd az 1954. évi V. törvény, az 1962. évi 8. tvr., az 1973. évi I. törvény, az 1998. XIX. törvény egyaránt lényeges változás hozott a fellebbezési rendszerben, ami vagy a felülbírálat és a döntési jogkör terjedelmét, vagy a felülbírálat mibenlétét (tény és/vagy jogban járás), vagy az összetétel kérdését érintette.

Kétségtelen viszont, hogy a harmadfok sem az 1989–1990 közötti (rendszerátalakító), sem az 1990–2002 közötti (alkotmányos), sem pedig az 1998–2002 közötti (uniós) jogharmonizáció során nem volt elvárás.

A nemzeti jogorvoslati rendje nemzetközileg nem

diktált (lehet mondani szabad a gazda). Lényeg, hogy legalább 1 legyen, s az teljes és alanyi jogon legyen.

„Nincs törvényhozás, mely perorvoslatról nem gondoskodnék, de alig van kettő, mely a perorvoslatok módozataira nézve egymással megegyezik.” (Vargha Ferenc, 1900.)

„A törvényhozóra tartozik annak eldöntése, hogy a büntető igazságszolgáltatás feladatai egy- vagy többfokú fellebbezési rendszerben valósíthatók meg jobban.” [9/1992. (I. 30.) AB hat. V/9. (1) bek.]

3. Az elmúlt negyedszázad tapasztalata mutatja, hogy a háromszintű bíróság/egyfokú rendes jogorvoslat esetében rendszeressé válik a hatáskörök tologatása, ami pergazdaságossági igényt nem tud hosszú távon megoldani. A hatásköri szabályozásban rejlő lehetőség korlátozott. Ezúton csupán abban áll be változás, hogy a bírósági szervezet alul nyomorodik-e, vagy inkább felül csordul ki.

Ennek felismerése vezetett (szakmailag) az új szervezeti szint beiktatásához, ami a teherből levesz, mert elosztja, teríti. Viszont, ha a terhet csupán átveszi, akkor a helyzet valójában nem változik. [Ezért lényegi a harmadfokú zsilip – a jogorvoslat törvényi oka és feltétele – kérdése.] Az újabb bírósági szervezeti szint – és annak részeként a kétfokú rendes jogorvoslat – tehát pergazdaságossági szempontból is fontos.

Ez gyökeresen eltér az „1 jogorvoslatnál a 2 több, tehát kétszer annyi időbe kerül az eljárás” logikájának nézetétől.

4. Látszólag a jogorvoslati rend mennyiségi/időszerűségi szempontból közömbös:

– Az általános időszerűség (ügyek tömegének elintézése) szempontjából ugyanis – értelemszerűen – az elsőfokú eljárásnak van jelentősége, mivel csupán az ügyek 22–23%-a kerül másod, illetve harmadfokra, tehát az ügyek 77–78%-a első fokon befejeződik. Az ügytömeg időszerűségét tehát – látszólag – a jogorvoslat rendje nem érinti, arra az alapeljárást egyszerűsítő megoldásoknak van hatása.

– A jogorvoslat rendje legfeljebb az egyedi időszerűség szempontjából jelentős (ami persze szintén nem elhanyagolandó, viszont többnyire okok is egyediek).

Valójában azonban a jogorvoslati rend mennyiségi/időszerűségi szempontból is fontos, mivel a 22–23% fellebbezett ügy – nyilvánvalóan – abból az ügyfajtából kerül ki, aminek súlya, s ehhez képest a téje is nagy.

Ekként pedig „törvényszerűnek” mondható ezen ügyekben a fellebbezés. Tehát lehet azt mondani, hogy általában a nagyobb ügy bejárja a bírósági szinteket.

5. A kétfokú rendes jogorvoslat értelme, hogy
- lehetővé teszi a másodfokú bíróság viszonylag széles körű ténymegállapító jogkörrel felruházását;
  - kiváltja, megelőzi a jogerő utáni kifogások nagy részét;
  - önmagában a létevel, de a bűnösség kérdésében eltérő ítéletek feletti döntéssel különösen erősíti a felülbírálat iránti legitimitációt és ezáltal a jogerőben való megnyugvást;
  - a bűnösség kérdésében eltérő ítéletek feletti döntés pedig egyben jogegységesítést is jelent

A kétfokú rendes jogorvoslat jelenlegi szabályozása óvatos.

Helyesnek tűnik, hogy a jogorvoslat feltétele objektív (a bűnösség kérdésben eltérő döntés) ami lezárja a további jogorvoslat szabályozása iránti spekulációt. A harmadfokú eljárás objektív törvényi feltétele valójában jogerő előttre teszi azt az igényt, ami a másodfokon vesztes számára – a jogerő ellenére – továbbél.

Ugyanakkor a szabályozás jelenleg az objektív (nyitó)

feltételhez teljes felülbírálati és ahhoz mért döntési jogkört kapcsol.

A kétfokú r. jogorvoslatot bevezető szabályozás szem előtt tévesztette az egy- vagy kétfokú perorvoslati rendszer mélyén meghúzódó alapkérdést: kétfokú rendes perorvoslati rendszerben egy-vagy két ténybíróság működnek-e? Az új Be. tervezete ezen változtatna.

A joggyakorlat elemzés perspektivikus célja a ma is jól ismert kérdés jövőbeni esetleges válaszára felkészítés, előkészítése a joggyakorlatnak.

A joggyakorlat-elemzés felszínre hozza az eltérő jogértelmezést, egyben javaslatot ad az egységes jogértelmezésre, ami pedig a jogegységhez vezet.

Ez vezette a Kúria Büntető Kollégiumát, amikor 2007/2008 fordulóján az 1-es számú kollégiumi véleményben összegezte a harmadfokú eljárással kapcsolatos jogértelmezést, jó időben, jó előre.

Annak a kollégiumi véleménynek a tartalmát az idő igazolta, lehet azt mondani, hogy most a tapasztalatok mentén végezzünk elemző munkát.

Ezen – a joggyakorlat-elemző csoport tagjaival részletezett – szempontok mentén kezdődne az elemző munka, melynek terjedelme 30–50 oldal lenne.